

Dr Krzysztof Wach
Katedra Przedsiębiorczości i Innowacji
Akademia Ekonomiczna w Krakowie

Wpływ potencjału innowacyjnego Małopolski i Śląska na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w świetle badań empirycznych

Streszczenie: Artykuł stanowi próbę empirycznej weryfikacji zależności rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw od potencjału innowacyjnego badanego regionu. Ze względów utylitarnych region zdefiniowano jako obszar dwóch województw – małopolskiego i śląskiego – zgodnie z europejską nomenklaturą statystyczną (NUTS-1). Rozpoczęto od przeglądu koncepcji dotyczących regionalnego otoczenia innowacyjnego sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorstw innowacyjnych, zwłaszcza małych i średnich. Materiał empiryczny oparto na losowej próbie 109 mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w badanym regionie. Przy zastosowaniu komputerowych narzędzi statystycznych¹ potwierdzono hipotezę, że poziom komercjalizacji wiedzy i transferu technologii w badanym regionie ma wpływ na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.

Uwagi wprowadzające

W dobie globalizacji gospodarki istotny dla rozwoju przedsiębiorstw jest postęp technologiczny. Nowe pomysły, innowacje, rozwój technologii to jednak nie wszystko. Niezwykle istotną kwestią jest komercjalizacja osiągnięć naukowo-technicznych, czyli transfer tych osiągnięć na rynek, który polega na przekazywaniu wiedzy technicznej oraz organizatorskiej w celu wykorzystania jej dla celów gospodarczych². Jest on naturalnym źródłem rozwoju innowacyjnych firm. Niewystarczające zasoby finansowe oraz potencjał kadrowy mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw są barierą do podjęcia samodzielnych badań. Rozwiązaniem tego problemu może być podjęcie współpracy przedsiębiorstw z uczelniami, zwłaszcza technicznymi oraz państwowymi placówkami badawczymi.

---

¹ Wykorzystano pakiet komputerowy „Statistica 7.1 PL” (licencja JGNP wykupiona przez Akademię Ekonomiczną w Krakowie).

² Więcej na ten temat zob.: K. Wach, *Współpraca małych i średnich przedsiębiorstw z ośrodkami naukowo-badawczymi na przykładzie Krakowskiego Parku Technologicznego*, „Zeszyty Naukowe”, nr 671, pt. „Prace z zakresu przedsiębiorczości i innowacji”, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2005; M. Sieja, K. Tomczyk, K. Wach, *Rola Krakowskiego Parku Technologicznego w transferze innowacji* [w:] *Handel międzynarodowy 2002. Stan i kierunki rozwoju*. Materiały X Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej, red. K. Budzowski, S. Wydymus, Katedra Handlu Zagranicznego Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002, s.481-496.

Przykładem działań wspierających transfer wiedzy i technologii są parki technologiczne, centra innowacji, czy „skupiska” przedsiębiorstw (klaster, grona). Są one pożądane zwłaszcza w wypadku małych i średnich firm innowacyjnych.

Znaczenie czynników regionalnych kształtujących innowacyjność regionu i zlokalizowanych w nim przedsiębiorstw przytacza wielu autorów. R. Sternberg i O. Arndt³ zwracają uwagę, że nie jest możliwe dokładne rozgraniczenie czynników otoczenia regionalnego, czynników makrootoczenia oraz czynników związanych z polityką innowacyjną, które zaliczyć można zarówno do czynników regionalnych, jak i ogólnych⁴. Ciekawą teorię przedstawia A. Langendijk, który wśród czynników warunkujących rozwój organizacji uczących się wymienia czynniki regionalne, które nazywa „regionalnym laboratorium wiedzy” (*regional knowledge laboratory*)⁵. Podobnie O. Pfirrmann wskazuje, że działania innowacyjne małych i średnich przedsiębiorstw są kształtowane przez czynniki regionalne⁶. Również Ch. Oughton, M. Landabaso i K. Morgan w swoich badaniach udowadniają, że na innowacyjne działania przedsiębiorstw oraz ich rozwój w dużej mierze mają wpływ czynniki regionalne. Fenomen ten nazywają regionalnym paradoksem innowacyjnym⁷.

Analizując uwarunkowania funkcjonowania przedsiębiorstw innowacyjnych w danym regionie, należy odwołać się również do koncepcji terytorialnych systemów produkcyjnych, które – mówiąc w uproszczeniu - stanowią geograficznie skoncentrowane strefy przemysłowe (np. dystrykty przemysłowe, środowiska innowacyjne, klaster, lokalne systemy produkcyjne). Analogicznie rzecz się ma z modelem środowiska innowacyjnego (*innovative milieu*), który w latach 80. XX wieku został wprowadzony przez francuskiego regionalistę Ph. Aydalota, a następnie rozwijany przez grupę badawczą GREMI (Groupe de Recherche Européen sur les Milieux Innovateurs)⁸, między innymi przez szwajcarskiego regionalistę

---

³ R. Sternberg, O. Arndt, *The firm or the region – what determines European firms’ innovation behavior?*, Working Paper No. 2, University of Cologne, Department of Economic and Social Geography, Cologne 2000, s.3-7.

⁴ Podobną koncepcję można znaleźć również w innych badaniach, np.: F. Meyer-Krahmer, U. Gundrum, *Innovationsförderung inm ländlichen Raum*, „Raumforschung und Raumordnung” 1995, vol. 53, no. 3, s.177-185.

⁵ A. Langendijk, *Regional learning between variation and convergence: The concept of ‘mixed-land-use’ in regional spatial planning in the Netherlands*, „Canadian Journal of Regional Science” Spring 2001, vol. XXIV, no. 1, s.136-155.

⁶ O. Pfirrmann, *The geography of innovation in small and medium-sized firms in West Germany*, „Small Business Economics” 1994, vol.6, no. 1, s.27-41.

⁷ Ch. Oughton, M. Landabaso, K. Morgan, *The regional innovation paradox: Innovation policy and industrial policy*, „Journal of Technology Transfer” vol.27, no.1, s.97-110.

⁸ Szerzej zob.: Ph. Aydalot, *Milieux innovation en Europe*, GREMI, Paris 1986.

D. Maillat⁹. Model ten jak syntetycznie ujmuję Profesor A. Jewtuchowicz – próbuje „ująć w ramy teorii różne formy współzależności, które powstają na określonym obszarze, i które łącząc ze sobą bardzo różne elementy wpływają na rozwój innowacji i powstawanie nowych technologii¹⁰. Przyznać należy, że regiony określane jako terytorialne systemy produkcyjne, bądź środowiska innowacyjne są źródłem przewagi konkurencyjnej dla skupionych tam mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, zwłaszcza rodzinnych i rzemieślniczych. Zapewnienie na poziomie regionalnym warunków niezbędnych do istnienia środowiska innowacyjnego prowadzi do kreowania przedsiębiorstw innowacyjnych, czyli powstawania innowacyjnych firm będących emanacją lokalnego środowiska.

1. Założenia metodologiczne

Głównymi obiektami badań są mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa zgodnie z obowiązującą w Polsce klasyfikacją Głównego Urzędu Statystycznego. Ze względu na problemy z uzyskaniem danych finansowych (otrzymano niekompletne dane) jako wyróżnik wielkości przedsiębiorstwa przyjęto – w przeciwieństwie do obowiązującej w Polsce definicji ekonomiczno-prawnej¹¹ - tylko jeden czynnik, mianowicie wielkość zatrudnienia. Identyczne rozwiązanie jest stosowane zarówno przez GUS, jak i krajowych i zagranicznych autorów większości badań empirycznych¹². Umożliwi to porównywalność wyników przeprowadzonych badań z już istniejącymi opracowaniami. Badania przeprowadzono na losowo-warstwowej próbie przedsiębiorstw wybranych z bazy REGON, przy czym jako wyróżniki wybrano dwie warstwy: wielkość zatrudnienia firmy oraz region, w którym funkcjonuje¹³. W zależności od liczby zatrudnionych badane firmy podzielono na:

- mikroprzedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych do 9 osób;
- małe przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych od 10 do 49 osób;
- średnie przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych od 40 do 249 osób.

---

⁹ Szerzej zob.: D. Maillat, *Globalizacja, terytorialne systemy produkcyjne i środowiska innowacyjne*, „Rector's Lecture” nr 52, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002.

¹⁰ A. Jewtuchowicz, *Innowacyjne środowisko przedsiębiorczości [w:] Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, red. K.B. Matusiak, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2005, s. 72-74.

¹¹ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. 2004, Nr 173, poz. 1807, art. 104-108).

¹² Por. m.in. S. Sheikh, I. Pecher, N. Steiber, E. Heckl, *Support services for micro, small and sole proprietor's businesses. Final report*, European Commission, Austrian Institute for SMEs Research, Brussels-Vienna, June 2002, s.2 i następne.

¹³ Losowanie próby badawczej zostało przeprowadzone przez Główny Urząd Statystyczny w ramach zamówionej bazy danych.

Wyróżniono również samozatrudnionych o liczbie zatrudnionych zero osób jako kategorię pomocniczą.¹⁴

Drugą stosowaną warstwą – ze względu na tematykę pracy - był region, przy czym ze względów utylitarnych zdefiniowany został jako obszar dwóch województw z Polski południowej (województwo małopolskie, województwo śląskie). Wybór ten nie był jednak przypadkowy. Województwa te zgodnie z obowiązującą obecnie w Polsce klasyfikacją statystyczną stanowią jeden region (region II zwany regionem południowym). Ze względu na europejskie wymogi statystyczne związane z udzielaniem pomocy dla regionów najbardziej potrzebujących, rozporządzeniem Rady Ministrów RP podział Polski na sześć regionów statystycznych został wprowadzony w Polsce od 1 maja 2004 roku (tj. z dniem akcesji Polski do Unii Europejskiej)¹⁵. Polska - zgodnie z klasyfikacją NUTS – została podzielona na 6 regionów: centralny (mazowieckie i łódzkie), południowy (małopolskie i śląskie), północny (pomorskie, kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie); wschodni (podlaskie, lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie); południowo-zachodni (dolnośląskie i opolskie); północno-zachodni (zachodniopomorskie, lubuskie, wielkopolskie).

Założono, że w każdym województwie przeprowadzone zostaną co najmniej 44 ankiety. Przy uwzględnieniu wcześniejszych doświadczeń autora założono, że zwrot ankiet powinien oscylować wokół 15%. Przy uwzględnieniu tych założeń rozesłano 500 ankiet badawczych (po 250 w każdym z badanych województw), natomiast otrzymano 109 wypełnionych ankiet (kompletnych), co oznacza, iż zwrot wyniósł 22%. Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż wielkość i reprezentatywność próby w przeprowadzanych w ostatnim okresie krajowych i zagranicznych badaniach empirycznych w tym zakresie wahała się od 40 do ponad 1000, co potwierdza istotność wyników opartych na próbie 109 przedsiębiorstw¹⁶.

Z każdego województwa wchodzącego w skład regionu południowego wylosowano taką samą liczbę przedsiębiorstw, do których następnie wysłano ankiety, jednak rzeczywista reprezentacja poszczególnych województw w badanej próbie jest zróżnicowana (w

¹⁴ Ze względu jednak na specyficzne potrzeby tych przedsiębiorców zdecydowałem się je wyodrębnić jako osobną kategorię. Kategoria ta została również uwzględniona w badaniach przeprowadzonych przez B. Piaseckiego i zespół [por. M. Grabowski, B. Piasecki, A. Rogut, A. Sybilska, *Usługi wspierające mikroprzedsiębiorstwa, małe przedsiębiorstwa i samozatrudnionych. Raport końcowy*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Global partners, Warszawa – wrzesień 2003, s.10] oraz Austriacki Instytut Badania Małego Biznesu [por. S. Sheikh, I. Pecher, N. Steiber, E. Heckl, *Support services ...*, op.cit., s.2 i następne]. Zgodnie z przyjętą przez GUS klasyfikacją samozatrudnieni są traktowani łącznie jako mikroprzedsiębiorstwa.

¹⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych dla Celów Statystycznych NTS (Dz.U. 2004, Nr 98, poz. 998).

¹⁶ Wielkość ta podana jest na podstawie studium literatury, por.: *Przetrwanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw*, red. F. Bławat, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2004, s.127.

niewielkim stopniu), ze względu na różną stopę zwrotu. Województwo małopolskie reprezentowane jest przez 44,95%, natomiast śląskie przez 55,05% respondentów. Z punktu widzenia wnioskowania statystycznego wynik ten należy uznać za zadawalający, a jednocześnie nie powodujący skrzywienia struktury w kierunku reprezentacji przedsiębiorstw z jednego z badanych województw. Ze względu na charakter badań próba ograniczona była do regionu jako całości, a nie grupy województw, stąd wszystkie wnioski statystyczne przedstawione zostaną dla regionu, a nie poszczególnych województw.

W toku badań postawiono następującą hipotezę, którą zweryfikowano przy zastosowaniu metod statystycznych:

H: Poziom komercjalizacji wiedzy i transferu technologii w badanym regionie ma wpływ na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.

2. Potencjał innowacyjny Małopolski i Śląska

Region południowy jest drugim (po regionie centralnym) najsilniejszym gospodarczo regionem Polski, przy czym w układzie województw śląskie plasuje się na 2, a małopolskie na 5. pozycji. W regionie w 2003 roku wytworzone zostało bowiem 21,1% PKB brutto kraju (w tym województwo śląskie 13,7%, małopolskie 7,4%). Region południowy wytworzył w 2003 roku łącznie 21,1% wartości dodanej brutto Polski, co niewątpliwie stanowi o sile gospodarki regionu (tabela 1). Warto jednak zaznaczyć, iż znaczący udział ma województwo śląskie (13,7%), wytwarza ono bowiem niemal dwa razy tyle wartości dodanej brutto w skali kraju co województwo małopolskie (7,4%). W ujęciu sektorowym największą rolę w regionie południowym pełni sektor usług. Sektor ten wytwarza 63,3% wartości dodanej brutto regionu, co stanowi 20% wartości dodanej brutto wytworzonej przez sektor usług w kraju. Udział przemysłu w wartości dodanej brutto regionu wynosi 35,3%, co odpowiada 24,6% w skali kraju.

W budowaniu przewagi konkurencyjnej regionu znaczącą rolę odgrywa społeczeństwo informacyjne, które opiera się na szybkiej i relatywnie taniej wymianie informacji przy wykorzystaniu komunikacji za pośrednictwem sieci teleinformatycznych (w szczególności globalnej sieci Internet). Region południowy jest jednym z liderów w Polsce w dziedzinie informatyzacji i rozwoju społeczeństwa informacyjnego¹⁷. W regionie systematycznie wzrasta

---

¹⁷ Na Śląsku funkcjonuje rozbudowany Portal Internetowy Województwa Śląskiego „Silesia” (<http://www.silesia-region.pl>), z kolei w Małopolsce oprócz portalu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego (<http://www.malopolskie.pl>) funkcjonuje również Regionalny Portal Internetowy „Wrota Małopolski” (<http://www.wrotamalopolski.pl>). Pewne elementy usług interaktywnych realizowane są na

liczba komputerów osobistych będących na wyposażeniu gospodarstw domowych, jednak nadal nie jest satysfakcjonująca. Obecnie wskaźnik ten wynosi blisko 35% (w Małopolsce na 100 gospodarstw domowych 40,7 posiada komputer osobisty, na Śląsku zaledwie 28,9). Dostęp do Internetu posiada 20% gospodarstw domowych w regionie. Pod tym względem Małopolska (28%) znacznie wyprzedza Śląsk (14,1%). Pod względem ilości gmin posiadających własną stronę internetową region południowy jest liderem w kraju (podobna sytuacja występuje zarówno na Śląsku, jak i w Małopolsce). Pod względem łączności i sieci telekomunikacyjnych region południowy jest jednym z najlepiej rozwiniętych w Polsce (poza obszarem warszawskim). Liczba abonentów telefonicznych w regionie systematycznie wzrasta każdego roku. W 2004 roku w regionie było blisko 2,6 miliona abonentów telefonii stacjonarnej, co stanowiło 20,3% abonentów w kraju.

Region południowy jest jednym z największych w kraju ośrodkiem naukowym i akademickim. W regionie zlokalizowane są łącznie 73 szkoły wyższe (32 uczelnie w Małopolsce wraz z 9 filiami oraz 41 uczelni na Śląsku wraz z 16 filiami), co stanowi blisko $\frac{1}{5}$ wszystkich uczelni wyższych w Polsce. Niewątpliwy potencjał w regionie południowym stanowią nauczyciele akademicy (blisko $\frac{1}{4}$ ogółu nauczycieli akademickich kraju). Warto zaznaczyć, iż potencjał szkolnictwa wyższego w ujęciu ilościowym (liczba szkół wyższych, studentów i absolwentów) leży po stronie województwa śląskiego, jednak od strony jakościowej (liczba nauczycieli akademickich, w tym profesorów oraz ich odsetek przypadający na 1000 studentów) jest zdecydowaną przewagą województwa małopolskiego (zob. tab. 1).

Tab. 1. Szkolnictwo wyższe regionu południowego w 2004 roku

Kryterium	Polska	Region Południowy	Województwo małopolskie	Województwo śląskie
szkoły wyższe ogółem	420	73 17,4%	32 7,6%	41 9,8%
studenci ogółem	1 912 829	397 612 20,8%	190 821 10,0%	206 791 10,8%
absolwenci ogółem	381 532	72870 19,1%	29 483 7,7%	43 387 11,4%
nauczyciele akademicy	91 558	20 605 22,5%	11 447 12,5%	9 158 10,0%
w tym: profesorowie	20 765	4 126 19,9%	2 264 10,9%	1 862 9,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS

Tab. 2. Działalność badawczo-rozwojowa w regionie południowym w 2004 roku

Wyszczególnienie	Polska	Region Południowy	Województwo małopolskie	Województwo śląskie
Jednostki "B+R" ogółem (w jednostkach)	957	197 20,6%	88 9,2%	109 11,4%
w tym w sektorze przedsiębiorstw (w jednostkach)	587	120 20,4%	47 8,0%	73 12,4%
Jednostki "B+R" na 10 tys. mieszkańców (w jednostkach)	0,25	0,25	0,27	0,23
w tym w sektorze przedsiębiorstw (w jednostkach)	0,15	0,15	0,15	0,16
Poniesione nakłady na działalność "B+R" (w tysiącach złotych)	5 155 443	1 048 321 20,3%	645 545 12,5%	402 776 7,8%
Zatrudnienie w działalności "B+R" (w osobach)	127 356	29 699 23,3%	17 007 13,4%	12 692 10,0%
Zatrudnienie w działalności "B+R" na 10 tys. pracujących (w osobach)	166	176	282	117

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS

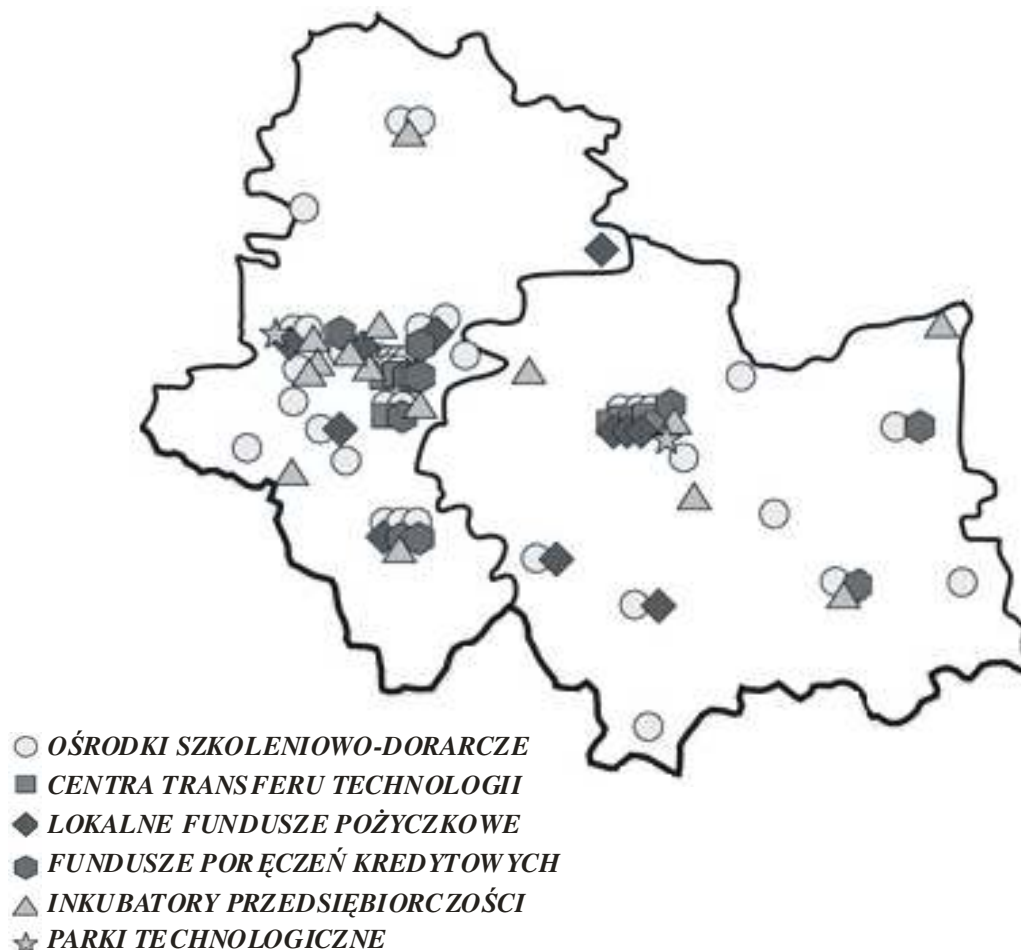
Region południowy charakteryzuje się dużym potencjałem innowacyjnym¹⁸. Funkcjonuje w nim 20,6% ogółu jednostek badawczo-rozwojowych („B+R”) kraju, przy czym pod tym względem przoduje Śląsk (11,4%). W przekroju instytucjonalnym region osiąga również znaczącą przewagę w liczbie jednostek „B+R” w sektorze przedsiębiorstw (zob. tab. 2). Pod względem nakładów faktycznie poniesionych na działalność „B+R” oraz zatrudnienia w tych jednostkach Małopolska osiąga przewagę nad Śląskiem, co oznacza iż efektywność działalności badawczo-rozwojowej w Małopolsce jest jedną z najwyższych w kraju (poza Mazowszem)¹⁹. Województwo małopolskie cechuje jeden z najwyższych w Polsce odsetek zarejestrowanych rozwiązań innowacyjnych (patenty). Śląsk jest drugim (po województwie

¹⁸ A. Francik i J. Targalski dokonali szczegółowej i wyczerpującej analizy potencjału innowacyjnego regionu południowego [Zob.: A. Francik, J. Targalski, *Innowacyjność regionu południowego [w:] Innowacyjność przedsiębiorstw regionu II – Małopolska i Śląsk. Część II*, Badania statutowe Katedry Przedsiębiorczości i Innowacji, Umowa nr 26/KPiI/1/2005/S/218, kierownik tematu: Prof. AE dr hab. Jan Targalski, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2005, s. 2-30 (maszynopis powielony)].

¹⁹ Szczegółowe informacje na temat potencjału innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw zawierają następujące raporty z badań: A. Żoźniński, *Potencjał innowacyjny polskich małych i średniej wielkości przedsiębiorstw*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2005; A. Żoźniński, *Innowacyjność polskich mikro przedsiębiorstw*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2005. Szczegółowa analiza infrastruktury wspierającej innowacyjność przedsiębiorstw w Polsce została zawarta w raporcie końcowym z badań przeprowadzonych na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju przedsiębiorczości: *Analiza stanu i kierunków rozwoju parków naukowo-technologicznych, inkubatorów technologicznych i centrów transferu technologii w Polsce. Raport końcowy z badań*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2004 oraz w publikacji: *Ośrodki innowacji w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Poznań – Warszawa 2005.

mazowieckim) co do wielkości pod względem potencjału badawczo-rozwojowego ośrodkiem badawczym kraju²⁰, a Małopolska trzecim.

Rys. 1. Lokalizacja ośrodków innowacji i przedsiębiorczości w regionie południowym

Źródło: *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2004*, red. K.B. Matusiak, Instytut Ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego, Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Poznań - Warszawa 2005, s. 22.

Lokalizacja ośrodków wspierania innowacji przedsiębiorstw jest bardzo zróżnicowana w regionie. W Małopolsce występuje koncentracja lokalizacji tych ośrodków w obrębie miasta Kraków²¹, na Śląsku natomiast lokalizacja jest zróżnicowana, jednak można zaobserwować silną tendencję do lokalizacji tych ośrodków w konurbacji górnośląskiej (Katowice,

²⁰ Ośrodek badawczy Śląska składa się m.in. z 36 publicznych jednostek naukowych i badawczo-rozwojowych, w tym 6 placówek naukowych PAN. Dla wzmocnienia współpracy pomiędzy strefą badawczo-rozwojową w województwie działają trzy konsorcja naukowo-przemysłowe: Śląskie Centrum Zaawansowanych Technologii, Centrum Zaawansowanych Technologii „Energia-Środowisko-Zdrowie” oraz Centrum Zaawansowanych Technologii dla Ochrony i Promocji Zdrowia. Niepokojącym faktem są niskie nakłady na działalność „B+R”, zmniejszające się od kilku lat.

²¹ W Tarnowie zlokalizowany jest Tarnowski Klaster Przemysłowy „Plastikowa Dolina”, jednak wchodzi on w skład Krakowskiego Parku Technologicznego i nie jest typowym ośrodkiem proinnowacyjnym.

Sosnowiec, Tychy, Gliwice, Będzin)²². Pomiedzy lokalizacją instytucji proinnowacyjnych a koncentracją przemysłów wysokotechnologicznych w poszczególnych powiatach występuje silna korelacja (0,72)²³. Jeden ośrodek proinnowacyjny zlokalizowany w regionie południowym pociąga za sobą koncentrację 3,9 branż wysokich i średniowysokich technologicznie, co jest najwyższym wskaźnikiem w skali kraju. W rozkładzie przestrzennym współczynnik ten dla województwa małopolskiego wynosi 2, a dla śląskiego 4,8 (zob. rys. 1)²⁴.

Tab. 3. Przestrzenne rozmieszczenie ośrodków KSU w Polsce w 2004 roku

województwo	liczba ośrodków KSU	oferowane usługi				
		doradcze	szkoleniowe	informacyjne	finansowe	pro-innowacyjne
dolnośląskie	14	11	14	7	4	1
kujawsko-pomorskie	8	6	8	7	0	0
lubelskie	9	8	8	2	5	0
lubuskie	7	5	7	4	2	0
łódzkie	10	7	8	7	4	1
małopolskie	11	6	6	6	5	1
mazowieckie	23	16	20	12	4	1
opolskie	4	2	4	3	1	0
podkarpackie	14	10	11	10	4	0
podlaskie	10	6	10	6	3	0
pomorskie	19	14	18	15	2	0
śląskie	28	21	22	16	8	1
świętokrzyskie	7	5	7	3	2	1
warmińsko-mazurskie	9	3	9	5	6	0
wielkopolskie	21	18	20	15	2	0
zachodniopomorskie	12	8	10	7	3	0
Polska	206	146	182	125	55	6

Źródło: *Przedsiębiorczość w Polsce 2005*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy RP, Warszawa 2005, s.112.

W celu podniesienia konkurencyjności polskich małych i średnich przedsiębiorstw poprzez dostarczenie im wysokiej jakości kompleksowych usług w 1996 roku powołana została sieć ośrodków w ramach Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw (KSU). Ośrodki te są nadzorowane i certyfikowane przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, a specjalizują się w świadczeniu usług doradczych, informacyjnych, szkoleniowych, finansowych i proinnowacyjnych. Pod względem liczby ośrodków KSU region południowy plasuje się na drugiej pozycji w kraju (39 ośrodków, lepiej uplasował się region wschodni – 41 ośrodków), przy czym w ujęciu województw Śląsk jest

²² Pozostałe ośrodki zlokalizowane są w Częstochowie oraz w Bielsku-Białej.

²³ *Ośrodki innowacji w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Poznań – Warszawa 2005, s.108.

²⁴ Obliczenia własne na podstawie wyników badań przeprowadzonych w 2005 roku przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w Gdańsku na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

ogólnopolskim liderem (28 ośrodków), natomiast Małopolska (11 ośrodków) oscyluje poniżej średniej dla Polski i plasuje się na 8 miejscu (por. tab. 3).

O atrakcyjności inwestycyjnej regionu południowego decyduje wiele czynników, wśród nich najważniejsze to: położenie geograficzne, chłonny rynek zbytu, duże zaplecze surowcowe, dobrze rozwinięta infrastruktura, wysoko wykwalifikowana kadra pracownicza, w porównaniu z krajami Europy Zachodniej relatywnie tania siła robocza, atrakcyjne warunki inwestycyjne w specjalnych strefach ekonomicznych²⁵. Są to czynniki przyciągające do regionu inwestycje zagraniczne. Największe inwestycje w regionie obejmują w województwie śląskim Fiat Auto Poland (Bielsko-Biała), Pepsi Co. (Żywiec), Internationale Nederlandem (Katowice), czy Philips (Bielsko-Biała), natomiast w małopolskim Philip Morris (Kraków), Coca Cola (Niepołomice), Donnelley (Kraków), Man (Niepołomice), Carlsberg (Brzesko, Kraków)²⁶.

3. Wyniki badań empirycznych

W celu określenia wpływu potencjału innowacyjnego badanego regionu na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w nim zlokalizowanych skonstruowano dwie zmienne. Dla określenia poziomu rozwoju badanych przedsiębiorstw skonstruowano ogólny wskaźnik oceny rozwoju przedsiębiorstw poprzez sumę wartości (przedział od 1 do 5) wskazanych przez respondentów przy każdym z pytań, a następnie podzielono przez sumę wartości maksymalnych możliwych do uzyskania. W końcowym efekcie otrzymano uśrednioną łączną ocenę, ustandaryzowaną w przedziale od 0 do 1 (podaną procentowo w przedziale od 0 do 100). Oceny poszczególnych czynników rozwoju badanych przedsiębiorstw przyjmowały wartości ciągłe w przedziale obustronnie domkniętym $<0;100>$, przy czym przyjęto następujące wagi: |0-25| - zdecydowany regres; |26-50| - regres; |51=75| - rozwój; |76-100| zdecydowany rozwój. Tym samym uzyskano zmienną quasi ciągłą. Tak skonstruowane wskaźniki pozwolili zastosować metody weryfikacji hipotez zarówno dla danych ilościowych, jak i ciągłych. Na potrzeby analizy wpływu czynników otoczenia regionalnego związanych z potencjałem innowacyjnym badanego regionu na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w badanym regionie przygotowano syntetyczny wskaźnik oceny poziomu i jakości transferu

²⁵ W regionie funkcjonują dwie takie strefy: Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna (KSSE) oraz Specjalna Strefa Ekonomiczna „Krakowski Park Technologiczny” (SSE „KPT”).

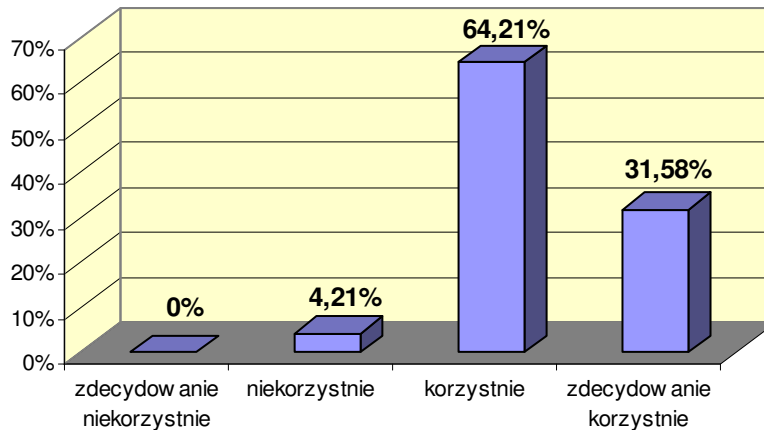
²⁶ Szczegółowa analiza bezpośrednich inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim zawarta jest w opracowaniu: *Inwestycje zagraniczne w województwie małopolskim do 2003 roku*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2004.

wiedzy i technologii w badanym regionie (E_7) dokonanej przez przedsiębiorców. Wskaźnik skonstruowano w oparciu o sumę wartości (przedział od 1 do 5) wskazanych przez respondentów, a następnie podzielono przez sumę możliwych do uzyskania wartości maksymalnych. W końcowym efekcie otrzymano uśrednioną ocenę poddaną standaryzacji w przedziale od 0 do 1 (wyrażoną procentowo w przedziale od 0 do 100). Tym samym uzyskano zmienną quasi ciągłą²⁷.

Transfer wiedzy i technologii jako czynnik otoczenia regionalnego został wysoko oceniony przez badanych przedsiębiorców (wartość maksymalna wyniosła 93,3, a jednocześnie w badanej zbiorowości wśród ocen dziewięciu innych badanych czynników otoczenia zaobserwowano najwyższą wartość minimalną wynoszącą 46,7). Potwierdzić to można na podstawie wartości średniej arytmetycznej ($\bar{x} = 72,3$) oraz przede wszystkim mediany ($M_e = 73,3$), które wskazują, że blisko połowa ankietowanych przedsiębiorców oceniła cechę E_7 jako zdecydowanie korzystną (por. rys. 2). W badanej zbiorowości zaobserwowano ponadto najniższe odchylenie standardowe na tle dziewięciu pozostałych czynników otoczenia regionalnego ($s = 10,5$), co oznacza, iż średnia różnica ocen przedsiębiorców od średniej arytmetycznej badanej zmiennej E_7 jest niska. Na podstawie wartości odchylenia standardowego można wyciągnąć wniosek, iż ocena tego czynnika jest jednocześnie najmniej zróżnicowana spośród ocen wszystkich czynników (min = 46,7, max = 93,3). Najliczniejszą grupę stanowili przedsiębiorcy oceniający ten czynnik jako korzystny ($M_o = 66,7$, przy liczebności mody 29). W badanej zbiorowości przy zastosowaniu korelacji liniowej Pearsona zaobserwowano silną dodatnią korelację między wykształceniem respondentów (O_2), a oceną regionalnych czynników związanych z transferem wiedzy i technologii (E_7), co potwierdza wartość statystyki $r = 0,48$ przy poziomie istotności $p = 0,03$. Im poziom wykształcenia respondentów jest wyższy, tym częstość pozytywnych ocen jest większa.

²⁷ Ocena tego czynnika przyjmowała wartości ciągłe (1,2,3,4...) w przedziale obustronnie domkniętym $\langle 0;100 \rangle$, przy czym przyjęto następujące wagi: |0-25| - zdecydowanie niekorzystnie; |26-50| - niekorzystnie; |51-75| - korzystnie; |76-100| zdecydowanie korzystnie. Podział taki podyktowany był regułami wnioskowania statystycznego oraz łatwością wyciągania wniosków przy uwzględnieniu kwartyli. Interpretacje w tym rozdziale opierają się głównie na wartościach ciągłych ze względu na większą precyzję ich interpretacji. Stąd dla opisu i interpretacji zaistniałych w badanej zbiorowości zjawisk zastosowano techniki i metody statystyki opisowej, takie jak: mediana, modalna, jej liczebność, odchylenie standardowe, kwartył dolny i górny, minimum, maksimum, a także statystyczne narzędzia graficzne służące uściśleniu interpretacji, wśród nich: wykres ramkowy, histogram, rozkład dwuwymiarowy częstości. Wartości nieciągłe (zdecydowanie niekorzystnie, niekorzystnie, korzystnie, zdecydowanie korzystnie), zaprezentowane głównie w formie wykresów słupkowych, służą natomiast jako przybliżona ilustracja zaobserwowanych zjawisk i prawidłowości. Ze względu na zaokrąglenia wartości na poszczególnych wykresach mogą nie osiągać sumy 100%.

Rys. 2. Postrzeganie czynników otoczenia regionalnego związanych z potencjałem innowacyjnym i transferem wiedzy i technologii w regionie przez przedsiębiorców

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

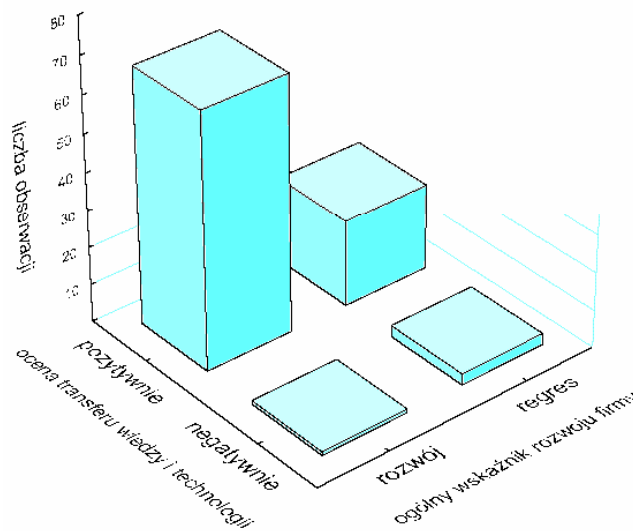
W celu sprawdzenia występowania współzależności pomiędzy regionalnymi czynnikami związanymi z transferem wiedzy i technologii (E_7), a rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw (D_0) zastosowano test niezależności chi-kwadrat. Na podstawie statystyki chi-kwadrat wykorzystującej porównywanie elementów macierzy liczebności teoretycznych (oczekiwanych) oraz elementów macierzy liczebności empirycznych (zaobserwowanych) otrzymano wartość $\chi^2 = 6,4$ przy poziomie istotności $p = 0,04$. Można zatem stwierdzić, że istnieje statystycznie istotna zależność między czynnikami otoczenia regionalnego związanymi z transferem wiedzy i technologii a rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw (por. rys. 3). Badane firmy, które oceniają pozytywnie wpływ transferu wiedzy i technologii na rozwój przedsiębiorstw, równocześnie częściej wykazują rozwój (odsetek takich firm w próbie badawczej wynosi 74,7%).

Wnioskowana zależność potwierdzona została również przy zastosowaniu poprawki Yatesa, polegającej na odjęciu liczby 0,5 od modułu różnicy liczebności zaobserwowanych i hipotetycznych przed podniesieniem tej różnicy do kwadratu w celu poprawienia aproksymacji statystyki, co powoduje, iż ocena statystyczna jest ostrożniejsza. Przy użyciu programu komputerowego uzyskano wynik $\chi^2_{\text{Yatesa}} = 2,6$ przy dopuszczalnym poziomie istotności $p = 0,1$.

Badane cechy E_7 i D_0 w każdej z tych zbiorowości miały rozkład normalny, co pozwoliło na zastosowanie testu t Studenta. Przy użyciu parametrycznego testu różnic między średnimi otrzymano wynik $t = 2,26$ przy poziomie istotności $p = 0,026$, co oznacza, iż wnioskowana zależność została również potwierdzona przy użyciu testu t-Studenta.

Do weryfikacji hipotezy zastosowano również nieparametryczny test U Manna-Whitneya różnic między dwoma średnimi badanymi cech E_7 i D_0 . Na podstawie przeprowadzonych obliczeń uzyskano wyniki $U = 91,5$, $Z' = 2,17$ przy poziomie istotności $p = 0,03$, co oznacza, iż znaleziono istotną statystyczną różnicę. Potwierdza to przyjętą hipotezę o wpływie regionalnych czynników związanych z transferem wiedzy i technologii na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.

Rys. 3. Rozkład dwuwymiarowy częstości zmiennych (D_0) oraz (E_7)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań empirycznych

Konkluzje

Na podstawie wyników przeprowadzonych własnych badań empirycznych stwierdzono, że teoretyczny postulat o istnieniu związku między transferem wiedzy i technologii w badanym regionie a rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw został pozytywnie zweryfikowany. Stwierdzenie (na podstawie przeprowadzonych badań), że czynniki otoczenia regionalnego związane z potencjałem innowacyjnym regionu są kluczowe dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw może być zbyt daleko idące, jednak z całą pewnością można stwierdzić, że czynniki te są jedną z istotnych determinant rozwoju badanych przedsiębiorstw, a ich analiza dostarcza cennych wskazówek co do dalszych kierunków zmian w tym zakresie. W opinii samych przedsiębiorców czynniki otoczenia regionalnego

odgrywają trzeciorzędną rolę w rozwoju badanych przedsiębiorstw (76,5%), bowiem wiodący wpływ mają w ich opinii uwarunkowania ogólnokrajowe (96,2%) oraz czynniki związane z osobą przedsiębiorcy i jego postawą przedsiębiorczą (94,3%). Podsumowując rozważania na temat wpływu potencjału innowacyjnego badanego regionu na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, należy wyciągnąć następujące wnioski:

- Poziom regionalnego potencjału innowacyjnego Małopolski i Śląska w opinii badanych przedsiębiorców jest wysoki. Świadczy to o istnieniu korzystnych warunków tkwiących w otoczeniu regionalnym dla rozwoju przedsiębiorstw innowacyjnych.
- Statystyczna weryfikacja hipotezy wykazała, że istnieje zależność pomiędzy oceną potencjału innowacyjnego regionu oraz transferem wiedzy i technologii a rozwojem badanych przedsiębiorstw ($\chi^2 = 6,4$ przy $p = 0,04$) przy typowej istotności statystycznej. Na tej podstawie można wnioskować, że badany poziom potencjału innowacyjnego oraz transfer wiedzy i technologii w badanym regionie pozytywnie wpływa na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.

Bibliografia

1. *Analiza stanu i kierunków rozwoju parków naukowo-technologicznych, inkubatorów technologicznych i centrów transferu technologii w Polsce. Raport końcowy z badań*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2004.
2. Aydalot Ph., *Milieux innovation en Europe*, GREMI, Paris 1986.
3. Francik A., Targalski J., *Innowacyjność regionu południowego* [w:] *Innowacyjność przedsiębiorstw regionu II – Małopolska i Śląsk. Część II*, Badania statutowe Katedry Przedsiębiorczości i Innowacji, Umowa nr 26/KPiI/1/2005/S/218, kierownik tematu: Prof. AE dr hab. Jan Targalski, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2005.
4. Grabowski M., Piasecki B., Rogut A., Sybilska A., *Usługi wspierające mikroprzedsiębiorstwa, małe przedsiębiorstwa i samozatrudnionych. Raport końcowy*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Global partners, Warszawa – wrzesień 2003
5. *Inwestycje zagraniczne w województwie małopolskim do 2003 roku*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2004.
6. Jewtuchowicz A., *Innowacyjne środowisko przedsiębiorczości* [w:] *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, red. K.B. Matusiak, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2005.
7. Langendijk A., *Regional learning between variation and convergence: The concept of 'mixed-land-use' in regional spatial planning in the Netherlands*, "Canadian Journal of Regional Science" Spring 2001, vol. XXIV, no. 1.
8. Meyer-Krahmer F., Gundrum U., *Innovationsförderung inm ländlichen Raum*, "Raumforschung und Raumordnung" 1995, vol. 53, no. 3.

9. *Ośrodki innowacji w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Poznań – Warszawa 2005.
10. *Ośrodki innowacji w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Poznań – Warszawa 2005.
11. Oughton Ch., Landabaso M., Morgan M., *The regional innovation paradox: Innovation policy and industrial policy*, "Journal of Technology Transfer" vol.27, no.1.
12. Pfirrmann O., *The geography of innovation in small and medium-sized firms in West Germany*, "Small Business Economics" 1994, vol.6, no. 1.
13. *Przetrwanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw*, red. F. Bławat, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2004.
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych dla Celów Statystycznych NTS (Dz.U. 2004, Nr 98, poz. 998).
15. Saillant D., *Globalizacja, terytorialne systemy produkcyjne i środowiska innowacyjne*, „Rector's Lecture” nr 52, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002.
16. Sheikh S., Pecher I., Steiber N., Heckl E., *Support services for micro, small and sole proprietor's businesses. Final report*, European Commission, Austrian Institute for SMEs Research, Brussels-Vienna, June 2002.
17. Sieja M., Tomczyk K., Wach K., *Rola Krakowskiego Parku Technologicznego w transferze innowacji* [w:] *Handel międzynarodowy 2002. Stan i kierunki rozwoju*. Materiały X Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej, red. K. Budzowski, S. Wydymus, Katedra Handlu Zagranicznego Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002.
18. Sternberg R., Arndt O., *The firm or the region – what determines European firms' innovation behavior?*, Working Paper No. 2, University of Cologne, Department of Economic and Social Geography, Cologne 2000.
19. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. 2004, Nr 173, poz. 1807, art. 104-108).
20. Wach K., *Współpraca małych i średnich przedsiębiorstw z ośrodkami naukowo-badawczymi na przykładzie Krakowskiego Parku Technologicznego*, „Zeszyty Naukowe”, nr 671, pt. „Prace z zakresu przedsiębiorczości i innowacji”, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2005.
21. Żołąński A., *Innowacyjność polskich mikro przedsiębiorstw*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2005.
22. Żołąński A., *Potencjał innowacyjny polskich małych i średniej wielkości przedsiębiorstw*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2005.